

François Wiblé, *Forum Claudii Vallensium. La ville romaine de Martigny, (Martigny)*, Fondation Pro Octoduro, Société Suisse de Préhistoire et d'Archéologie, 1981, 40 p.

Broșura prezentată acum constituie numărul 17 al colecției „Guides Archéologiques de la Suisse”. Obiectul ei este un sit arheologic de mare importanță pentru istoria antică a Elveției și a întregii zone alpine, așezarea romană de la Martigny (cantonul Valais), iar autorul este chiar șeful șantierului arheologic deschis aici. Specificul genului — ghid pentru uzul nespecialiștilor, îndeosebi pentru turiști — și al colecției nu trebuie să ne înșele; fiind vorba despre un șantier în lucru, cu foarte puțin material publicat, această lucrare câștigă și un însemnat interes științific, căci expune corect și riguros principalele rezultate ale cercetărilor, în condiții grafice excelente. Dacă nu are aparat critic (doar o bibliografie generală), lucrarea beneficiază în schimb de bogat material ilustrativ, menit să faciliteze consultarea și să trezească interesul vizitatorului.

Se începe cu indicarea căilor de acces și a obiectivelor vizitabile. Paginile următoare cuprind un istoric destul de amplu al cercetării (p. 2—10). După interesul mai mult sau mai puțin pasager al diferiților cărturari și după numeroase descoperiri fortuite, primele săpături arheologice sistematice (finanțate de canton) au avut loc în 1883—1885, cu rezultate spectaculoase. Este semnificativ că cercetările desfășurate înainte de 1914 au fost conduse de oameni de artă (arheologia fiind considerată o ramură a istoriei artelor). Încă din 1901, toate săpăturile de la Martigny au devenit — și au rămas — săpături *de salvare*¹. Perioada interbelică a marcat mai puține eforturi (1936 și 1938—1939). Abia din 1972, odată cu înființarea fundației „Pro Octoduro”, s-au reluat săpăturile sistematice. Biroul arheologic permanent datează din 1974, iar din 1978 este sprijinit de muzeul fundației „Pierre Gianadda”... Capitolul acesta permite cititorului mai puțin avizat o trecere în revistă a dezvoltării arheologiei ca știință într-un canton elvețian oarecare, lipsit de tradiții proprii în acest domeniu și de o universitate — caz cu atât mai semnificativ.

Istoricul localității antice este prezentat mai succint (p. 11—14). Așezată aproape de pasul Grand Saint-Bernard, ea avea o mare importanță comercială și strategică. Deși atestat în izvoare literare, tirgul galic *Octodurum*² nu poate fi localizat pe teren. Prezența romană stabilă datează abia din anul 15 î.e.n., iar așezarea romană de tip urban este întemeiată de Claudius, sub numele de *Forum Claudii Vallensium*; ea va înflori în secolele I—III e.n. Avca în frunte *duumviri* și era centrul administrativ al provinciei *Alpes Graiae et Poeninae*. Vechiul toponim reapare în secolul IV³. Deși crăpat de invazii, orașul va fi părăsit pe la începutul secolului V.

Un spațiu amplu este consacrat prezentării amănunțite a orașului roman (p. 15—28): rețeaua stradală cunoscută, cele zece *insulae* detectate pînă în prezent, partea occidentală a forului (singura cercetată). Sînt menționate sumar cîteva

¹ Ritmul înalt al activității economice moderne, care afectează puternic vestigiile arheologice, face ca arheologii elvețieni să nu mai efectueze decît săpături de salvare.

² Autorul oscilează între formele *Octodurum* și *Octodurus*, inclinand spre cea de a doua. În izvoarele antice, numele apare în forma adjectivală (*Octodurensis*) sau la alt caz decît nominativul. Considerăm însă că forma corectă trebuie să fi fost *Octodurum*, așa cum arată numeroasele analogii din toponimia celtică.

³ Spre deosebire de autor (p. 14), credem că reapariția toponimului autohton se încadrează într-un proces general ariei galo-romane (J. Madaule, *Istoria Franței*, București, 1973, vol. I, p. 24).

monumente cunoscute din cercetările mai vechi (două temple, termele, apeductul, fântâna publică). Clădirile din cadrul fiecărei *insula* beneficiază de prezentări mai detaliate, insistându-se asupra materialelor descoperite. Necropole au fost surprinse în mai multe puncte⁴. Cîteva cuvinte despre distrugerea și exploatarea ruinelor antice în epocile mai recente încheie capitolul.

„Promenada arheologică“ se bucură de un loc aparte, sub forma unui ghid de vizitare (p. 29—32). Remarcăm reconstituirea și conservarea specială efectuate pentru canalul cu boltă și latrinele antice.

O soartă deosebită a revenit sanctuarului indigen transformat într-un măreț templu galo-roman. Cercetat integral, el a fost conservat în centrul modernului muzeu al fundației „Pierre Gianadda“, ridicat pe acest loc. Muzeul, care mai adăpostește și diferite activități culturale, are parte de un ghid separat (p. 33—38). Ultimul capitol se referă pe scurt la amfiteatrul roman, recent identificat și încă insuficient cercetat.

În lipsa unei publicații științifice, broșura lui François Wiblé izbuteste să ofere o primă imagine de ansamblu asupra acestui important sit arheologic și contribuie la formarea unei viziuni asupra vieții romane în lumea alpină. Nu trebuie minimalizată valoarea cultural-educativă a unei asemenea scrieri de prezentare, concepută atractiv și accesibil de un specialist pentru uzul nespecialiștilor. Pe acest plan, lectura ei poate oferi sugestii tuturor arheologilor într-o mai bună prezentare a rezultatelor muncii lor în fața marelui public.

RADU ARDEVAN

---

⁴ Credem că și aici, ca pretutindeni, ele se întindeau de fapt de-a lungul principalelor căi de comunicație.